

❖ نحو کاربردی نهین ❖

«مقدمات نحو و مرفوعات»

به آسان ترین روش

قابل استفاده ی:

اساتید محترم / دبیران گرامی / دانشجویان دانشگاه ها

طلاب علوم دینی / دانش آموزان دبیرستانی کلیه ی رشته ها

و علاقه مندان فراگیری زبان عربی

روح الله تقی زاده

سرشناسه : تقی‌زاده، روح الله، ۱۳۵۸
 عنوان و نام پدیدآور : نحو کاربردی نوین: مقدمات نحو
 و مرفوعات به آسان‌ترین روش قابل استفاده‌ی اساتید محترم،
 دبیران گرامی، دانشجویان دانشگاه‌ها و... / روح‌الله تقی‌زاده
 مشخصات ظاهری : ۱۵۲ ص
 شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۱۰-۹۵-۶
 وضعیت فهرست نویسی : فیا
 موضوع : زبان عربی - نحو - راهنمای آموزشی
 موضوع : زبان عربی - نحو - آزمون‌ها و تمرین‌ها
 رده‌بندی کنگره : P.J ۶۱۵۱/ت۷۳۹۱
 رده‌بندی دیسویی : ۴۹۲/۷۵۰۷۶
 شماره کتاب‌شناسی ملی : ۲۹۳۶۱۴۸

نحو کاربردی نوین (مقدمات نحو و مرفوعات) به آسان‌ترین روش

تألیف: روح‌الله تقی‌زاده ♦ طراح متن: مسجد باقر بهرامشاهی

♦ ناشر: نشر رسول ♦ تیپاژ: ۱۰۰۰ جلد

♦ چاپ اول: ۱۳۹۱ ♦ قیمت: ۷۰/۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

مراکز پخش: بندرعباس - انتشارات رسول: ۰۹۱۷۳۵۸۲۷۸۶

شماره تماس مؤلف: ۰۹۱۷۷۱۶۹۶۵۱ - Email: rohollah.taghizadeh@gmail.com

www.nashrerasool.ir

ISBN: 978-600-5610-95-6

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۶۱۰-۹۵-۶

تقدیم به:

او که فراز و نشیب‌های زندگی را صبورانه دوشادوش من پیمود و

بهترین اوقات خود را صرف فروزان نگه داشتن بارقه‌های امید، مهرورزی

و شور زندگی در دل من کرد: "همسر عزیزم"

و تقدیم به:

او که وجودش محبت است و مهریایی، عشق

است و بردباری: "خواهر مهربانم"

«فهرست مطالب»

شعر اسم‌های غیر منصرف	۲۹
اسباب ممنوع من الصرف	۳۰
نکته‌های مهم	۳۱
قواعد تکمیلی	۳۲
پرسش‌ها	۳۴
تمرین‌ها	۳۴
سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث منصرف و غیر منصرف	۳۵
❖ بخش دوم: مرفوعات و نواسخ	
❖ درس چهارم: فاعل (۱)	۳۷
مرفوعات	۳۷
نشانه‌های رفع	۳۷
فاعل	۳۷
انواع فاعل	۳۸
قواعد تکمیلی	۳۹
مواردی که فاعل وجوباً ضمیر مستتر است	۳۹
مطابقت فعل و فاعل از نظر جنس	۳۹
مواردی که فعل وجوباً مذکر می‌آید	۴۰
مواردی که فعل وجوباً مؤنث می‌آید	۴۰
مواردی که جایز است فعل مذکر یا مؤنث بیاید	۴۰
❖ درس پنجم: فاعل (۲)	۴۱
مطابقت فعل و فاعل از نظر تعداد	۴۱
قواعد تکمیلی	۴۱
ترتیب فاعل و مفعول به	۴۲
موارد وجوبی تقدیم فاعل بر مفعول به	۴۲
موارد وجوبی تقدیم مفعول به بر فاعل	۴۳
موارد وجوبی تقدیم مفعول به بر فعل و فاعل	۴۳

❖ بخش اول: مقدمات علم نحو	
مقدمه	۹
❖ درس اول: مقدمات علم نحو	
تعریف علم نحو	۱۴
فایده‌ی علم نحو	۱۴
موضوع علم نحو	۱۴
قواعد تکمیلی	۱۵
شعر نشانه‌های اسم	۱۷
اقسام کلام	۱۸
شعر جمله اسمیه و فعلیه	۱۹
بنیان‌گذار علم نحو	۱۹
انگیزه پیدایش علم نحو	۱۹
پرسش‌ها	۲۰
تمرین‌ها	۲۰
سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث کلمه و کلام	۲۱
❖ درس دوم: اعراب و بناء	
انواع اعراب و بناء (مُعَرَّب و مَبْنِی)	۲۳
قواعد تکمیلی	۲۵
اسم‌های مبنی بر فتح	۲۵
اسم‌های مبنی بر ضمّ	۲۶
اسم‌های مبنی بر کسر	۲۶
اسم‌های مبنی بر سکون	۲۶
پرسش‌ها	۲۷
تمرین‌ها	۲۷
سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث معرب و مبنی	۲۸
❖ درس سوم: متمکن و غیر متمکن	
اسم متمکن و غیر متمکن	۲۹

۶۴	مطابقت خبر و مبتداء
۶۵	پرسش‌ها
۶۵	تمرین‌ها
۶۶	سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث مبتداء و خبر
۶۷	ضمیر فصل یا عماد
۶۹	درس نهم: نواسخ مبتداء و خبر
۶۹	افعال ناقصه (۱)
۷۰	اسم افعال ناقصه
۷۱	شعر افعال ناقصه
۷۲	قواعد تکمیلی
۷۲	شرایط افعال ناقصه
۷۶	درس دهم: افعال ناقصه (۲)
۷۶	عمل مشتقات افعال ناقصه
۷۶	حالات اسم افعال ناقصه
۷۷	حکم خبر کان و اخوات آن
۷۸	حکم تقدیم خبر افعال ناقصه بر این افعال
۷۹	قواعد تکمیلی
۷۹	موارد رانده بودن کان
۷۹	حکم حرف جر رانده در خبر افعال ناقصه
۸۰	پرسش‌ها
۸۰	تمرین‌ها
۸۱	سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث افعال ناقصه
۸۳	درس یازدهم: افعال مقاربه
۸۳	اسم افعال مقاربه
۸۴	وجه تسمیه افعال مقاربه
۸۴	شرایط خبر افعال مقاربه
۸۵	قواعد تکمیلی
۸۶	پرسش‌ها

۴۴	نکته‌های مهم
۴۶	پرسش‌ها
۴۶	تمرین‌ها
۴۷	سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث فاعل
۴۸	درس ششم: نائب فاعل
۴۸	انواع نائب فاعل
۴۹	علت حذف فاعل و نیابت مفعول به از آن
۴۹	قواعد تکمیلی
۵۰	فعل معلوم و فعل مجهول
۵۱	شعر فعل معلوم و مجهول
۵۱	طریقه ساختن فعل مجهول
۵۱	مجهول کردن جمله
۵۱	نکته‌های مهم
۵۳	پرسش‌ها
۵۳	تمرین‌ها
۵۴	سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث نائب فاعل
۵۵	درس هفتم: مبتداء و خبر (۱)
۵۶	انواع مبتداء
۵۶	قواعد تکمیلی
۵۷	انواع خبر
۵۹	مبتداء و خبر از نظر معرفه و نکره
۵۹	قواعد تکمیلی
۵۹	مُسَوِّغَات ابتدای به نکره بودن
۶۱	درس هشتم: مبتداء و خبر (۲)
۶۱	ترتیب مبتداء و خبر
۶۱	وجوب تقدیم مبتداء بر خبر
۶۲	وجوب تقدیم خبر بر مبتداء
۶۲	حذف مبتداء یا خبر
۶۳	موارد حذف وجوبی مبتداء

سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث افعال مقاربه	۸۷
❖ درس دوازدهم: حروف شبیه به لیس	۸۹
اسم حروف شبیه به لیس	۸۹
وجه تسمیه حروف شبیه به لیس	۸۹
"ما"ی شبیه به لیس	۹۰
ورود بای جاره زانده بر خبرهای شبیه به لیس	۹۰
"لا"ی شبیه به لیس	۹۱
"إن" شبیه به لیس	۹۱
"لات" شبیه به لیس	۹۲
پرسش‌ها	۹۳
تمرین‌ها	۹۳
❖ درس سیزدهم: حروف مشبّه بالفعل (۱)	۹۵
خبر حروف مشبّه بالفعل	۹۵
وجه تسمیه حروف مشبّه بالفعل	۹۵
شعر حروف مشبّه بالفعل	۹۷
خبر حروف مشبّه بالفعل	۹۷
تقدیم خبر بر اسم حروف مشبّه بالفعل	۹۷
❖ درس چهاردهم: حروف مشبّه بالفعل (۲)	۹۹
حذف خبر حروف مشبّه بالفعل	۹۹
ورود لام ابتداء بر اسم إن	۱۰۰
ورود لام ابتداء بر خبر إن	۱۰۰
قواعد تکمیلی	۱۰۱
حکم آن و کان مخفّفه	۱۰۱
حکم لکن مخفّفه	۱۰۲
حکم آن مخفّفه	۱۰۲
"ما"ی کافّه	۱۰۳
شعرهای کافّه	۱۰۳
قواعد تکمیلی	۱۰۳
پرسش‌ها	۱۰۶

سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث حروف	
مشبّه بالفعل	۱۰۸
❖ درس پانزدهم: "لا"ی نفی جنس	۱۰۹
عمل "لا"ی نفی جنس	۱۰۹
شرایط "لا"ی نفی جنس	۱۰۹
"لا"ی شبیه به لیس و "لا"ی نفی جنس	۱۱۰
اقسام اسم "لا"ی نفی جنس	۱۱۱
اقسام خبر "لا"ی نفی جنس	۱۱۱
حذف خبر "لا"ی نفی جنس	۱۱۲
قواعد تکمیلی	۱۱۲
حکم صفت اسم "لا"ی نفی جنس	۱۱۲
حکم صفت مفعول و غیر مفرد	۱۱۳
حکم معطوف به اسم "لا"	۱۱۳
حکم "لا" در صورت تکرار	۱۱۳
صور ترکیبی جمله "لا حَوْلَ وَ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّٰهِ"	۱۱۴
پرسش‌ها	۱۱۵
تمرین‌ها	۱۱۵
سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث "لا"ی نفی جنس	۱۱۶
❖ درس شانزدهم: ضمیر شأن	۱۱۹
حکم ضمیر شأن	۱۲۰
پرسش‌ها	۱۲۱
تمرین‌ها	۱۲۱
❖ درس هفدهم: تمرین‌های عمومی مبحث	
مرفوعات	۱۲۲
سؤال‌های چهارگزینه‌ای مبحث مرفوعات	۱۲۵
پیوست‌ها: شرح نموداری مبحث مرفوعات	۱۲۹
فهرست‌ها: فهرست آیات قرآن کریم	۱۴۶
فهرست منابع و مآخذ	۱۵۱

درک و فهم صحیح آیات قرآنی، احادیث معصومین علیهم السلام و آثار دانشمندان و نویسندگان به زبان عربی علاوه بر اطلاعات کافی بر معنای دقیق لغات و علم صرف به مباحث و قواعد علم نحو هم نیازمند است، تا آنجا که محققان متون اسلامی و نظم و نثر عربی و آنان که روایات الهی و احادیث پیشوایان دین را مطالعه و تحقیق می کنند نیز به این نکته اذعان دارند.

صادق آل محمد صلی الله علیه و آله می فرمایند: "تَعَلَّمُوا الْعَرَبِيَّةَ فَإِنَّهَا كَلَامُ اللَّهِ الَّذِي يُكَلِّمُ بِهِ خَلْقَهُ" ادبیات عربی را بیاموزید، زیرا زبان عربی، سخن و گفتار الهی است که با چنین گفتاری با خلق خود گفتگو می کند.

علم و آگاهی کافی به قواعد صرف و نحو و بلاغت و یادگیری زبان عربی و قواعد آن برای دانش پژوهان و دانشجویان این زبان بسیار لازم و ضروری است.

مؤلف کتاب حاضر با آگاهی به این مهم و بر اثر تجارب که طی سالها در تدریس این متون به دست آورده، و نیز با توجه به نیاز فراوانی که بارها از جانب اساتید عزیز، دیران محترم، دانشجویان و پژوهشگران گرامی به یک مجموعه گسترده در نحو عربی ابراز می گشت بر آن شد که مباحث نحو عربی را به وجهی نسبتاً کامل فراهم آورد و به صورت کتاب در دسترس عزیزان قرار دهد.

اما از آنجا که گنجاندن همه مباحث نحو عربی، در یک کتاب باعث حجیم شدن آن می شود، مؤلف در کتاب حاضر فقط به مقدمات علم نحو و بخش مرفوعات پرداخته است تا هم کتاب برای خواننده کسل کننده نباشد و هم بتواند تا آنجا که امکان دارد حق مطلب را به خوبی ادا کند. بنابراین مباحث منصوبات و مجرورات و توابع - إن شاء الله - در مجلدهای بعدی به آنها پرداخته خواهد شد.

کتاب حاضر مشتمل بر مباحث زیراست: مقدمات علم نحو و مرفوعات. در بخش مرفوعات به موضوعات: فاعل، نائب فاعل، مبتداء، خبر و... پرداخته شده است.

مؤلف از کنار هیچ قاعده ای نگذشته است، مگر اینکه درباره آن شرح و توضیح کافی و وافی ارائه داده است و همواره سعی بر این بوده که قواعد را به آسان ترین روش ممکن برای خوانندگان به طور مفصل شرح دهد، طوری که خوانندگان حتی با یک بار خواندن موضوع به تمام جزئیات آن پی ببرند.

اینک نکاتی پیرامون کتاب و محتوای آن و تمرینات، در ذیل آورده می‌شود:

- ۱- در تنظیم مباحث کتاب، همواره سعی بر این بوده است که مباحث از ساده به دشوار بیان شود، جهت تسهیل و تسریع در امر فراگیری، متن درس‌ها با بیانی روان ارائه شده است.
- ۲- یکی از مهمترین اهداف خواندن علم نحو تسلط یافتن بر ترکیب و اعراب جمله‌های عربی است. جهت دستیابی به این مهم در متن درس‌ها بخشی از آیات قرآنی و جملات گوناگون عربی ترکیب شده است و برای نشان دادن اهمیت این موضوع ترکیب جمله‌ها جدا آورده شده است.
- لذا شایسته است که اساتید محترم با تأکید بیشتر به ترکیب جملات مختلف اهتمام ورزند، چون با ترکیب است که قواعد در ذهن می‌ماند و از حفظ عادی به فهم عمیق تبدیل می‌گردد.
- ۳- در پایان هر مبحث از مباحث کتاب بعد از اتمام قواعد اصلی، قواعد تکمیلی بیان شده است تا عزیزی که تمایل به فهمیدن مطالب بیشتری دارند نکات جدیدتری را به دست آورند.
- ۴- برای آنکه مباحث مهم در ذهن خواننده حک شود، در پایان هر مبحث نکته‌های مهم آن آورده شده است.
- ۵- بعد از اتمام هر مبحث پرسش‌هایی پیرامون مباحث درس‌ها مطرح شده که هدف از آن یادآوری محتوای دروس و مروری سریع بر آنها است.
- ۶- یکی از نشانه‌های فهم مباحث نحوی، تسلط بر تشخیص نقش‌های گوناگون کلمات در جمله است، مثلاً نقش فاعل، نائب فاعل، مبتداء، خبر و... برای به دست آوردن این تسلط و مهارت تمریناتی آورده شده است که در آنها از آیات و عبارت‌هایی هماهنگ با هر درس انتخاب شده است.
- ۷- در متون تمرینات، تلاش شده است که مضامین متناسب با شرایط روحی و فکری خوانندگان عزیز آورده شود، لذا از آیات و عبارت‌هایی استفاده شده که تأثیرات مستقیم روحی و اخلاقی بر خوانندگان بگذارد.
- ۸- سؤال‌های چهارگزینه‌ای و تست‌های طبقه‌بندی شده‌ای در پایان هر مبحث به طور جداگانه‌ای آورده شده است تا عزیزان مهارت لازم در تست زدن را نیز به دست آورند.
- ۹- همواره تلاش بر این بوده است که مباحث کتاب به صورت نمودار ترسیم شود، به همین جهت در قسمت پایان کتاب به این مهم پرداخته شده است تا هم سرعت فهم را بیشتر کند و هم استحکام و استواری آموخته‌ها در ذهن خوانندگان بیشتر شود.

کتاب حاضر می‌تواند به عنوان منبعی جهت آموزش نحو و بخش مرفوعات زبان عربی مورد استفاده اساتید محترم، دبیران گرامی، دانشجویان عزیز و طلاب علوم دینی قرار گیرد.

به سبب بکارگیری اسلوب‌ها و روش‌های ساده در آموزش و بیان مطالب و همچنین قابل فهم کردن موضوعات و قواعد دستوری دشوار و گنجانیدن سؤال‌های چهارگزینه‌ای در آن دانش‌آموزان و علاقه‌مندان فراگیری زبان عربی نیز می‌توانند از این کتاب جهت یادگیری قواعد زبان عربی بهره‌گیرند.

از آنجا که مؤلف مطالب را در حد بضاعت مزجات خویش به آن پرداخته، امید می‌رود که علمای اطراف و ادبای آفاق و نویسندگان لغزش‌های قلمش را نادیده انگارند و این خدمت ناچیز را فتح بابی شمارند و خود در این باب به تألیفاتی کاملتر و بهتر همت گمارند، چرا که گفته‌اند: «مَنْ صَنَّفَ فَقَدْ أُسْتَهْدِفَ».

در پایان از همه اساتید بزرگوار و درس‌ان عزیز که در انجام یافتن این کتاب مرا یاری نموده‌اند سپاسگزاری می‌کنم مخصوصاً همسر مهربان و "پارمیس" عزیزم که سختی‌ها و مشقت‌های راه را دوشادوش من پیمودند و اکنون، بدان امید می‌بندم که آنان که قبل از انتشار کتاب مرا آن چنان یاری کرده بودند پس از انتشار نیز از یاری و راهنمایی‌شان دریغ نفرمایند. همچنین از اساتید ارجمند، فرهیختگان گرامی، دبیران محترم و همه ارباب فضل و ادب تقاضا نمودم که در صورت ملاحظه کاستی و نقائص از راه لطف مرا نسبت به آن کاستی‌ها آگاه سازند تا در چاپ‌های بعدی تصحیح و اصلاح شود.

«وَاٰخِرُ دَعْوَانَا اَنْ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ»

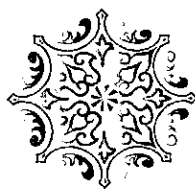
وَ الْكَمَالُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ

و ما توفیقی الا بالله و علیه التکلیل

روح‌الله تقی‌زاده

بندرعباس - خرداد ماه ۱۳۹۱ ه. ش

بخش اول

موضوعات این بخش:

- ❦ مقدمات علم نحو
- ❦ تعریف علم نحو
- ❦ فایده علم نحو
- ❦ موضوع علم نحو
- ❦ بنیانگذار علم نحو
- ❦ انگیزه پیدایش علم نحو
- ❦ اعراب و بناء
- ❦ متمکن و غیر متمکن